

ሕጂ'ውን ወስኑ!!

ገድሊ ሀዝቢ ኤርትራ ካብ ባዕዲ ንናጽነትን ሓርነትን ኢሉ ን 30 ዓመታት ክኸይድ ከሎ ኣብ 1975-1976 ኣቢሉ ተጋድሎ ሓርነት ትግራይ ደሓር ህወሓት ኣብ ውሽጢ መሬት እየን ቻልሰን ብሓገዝ ጀብሃ ኣንጻር ደርግ ዝጀመራ። ናይ እቲ ግዜ ዝዓበዩ ስፍሓት ዝርጋጤ ምንቕስቓስ ስለዝነበራ ተሓኔ ኣብ ከባቢ ባድመ እቲ ህወሓት ክኣትውዎን ነቲ ተቐማጢ ሀዝቢ ከማሕድርዎን ብምድላይ ዘይምርድዳእን ናብ ጎንጺ ዘምረሐ እዩ ነይሩ ኣብ መወዳእታ 1979።

እዝን ካልእን ዘይምርድዳእ ዝነበሮም ምክንያት ብምግባርን፡ እታ ኢሰያስ ዝመርሓ ህ ግንባር ነዛ ነቓዕ ብምስትብሃል ሓድሽ ዝምድና ምስ ህወሓት ዝተጀመረሉ እዩ ነይሩ፡ ብእኩ መሰረት ኢሰያስ ከም ሜላ ነታ ባድመ ህወሓት ከመሓድርዎ ዝሃበም፡ ስዒቡ እውን ብ 1985 ብመሰረት ሓበሬታ ካብ እቶም ማእከላይ መሪሕነት ህ ግንባር ዝነበሩ ዝበሉ ብዕሊ ባድመ ንህወሓት ከም እተዋህበት ብኢሰያስ ተገሊጹሎም።

ሀዝቢ ኤርትራ ነታ ግንቦት 24 1991 ናጽነቱ ክብሰር እንከሎ ፡ግቡእ እዩ'ውን ክሕጎስ፡ እንተኾነ ጎደሎ ባድመ ኢና ነጻነት ዝረኹብና፡ ስለምንታይ?

እቲ መስርሕ ረፈረንዱም ተባሂሉ ንክልተ ዓመት ዝኸደ ጉዕዞ ኣብ ክንዲ ሃገራዊ ዕርቂ ፈጢርካ ሃገራዊ ሓድነት ዝፍጠር ነቶም ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዝኣተዉ ስልጣኖም ንኸይልድሉ፡ ብካልኣይ እዛ ነጻ እትኸውን ዘለ ኤርትራ በቲ ግዚያዊ ቕዋም ኢትዮጵያ ዝንደፍ ዘሎ ምርኩስ ብምግባር፡ ኤርትራ ካብ ዓባይ ኢትዮጵያ ከም እትግንጸል ዘላ ብዘስምዕ ነቲ ገዛኢ ሓይሊ ኢትዮጵያ (ህወሓት) ጉልባብ ክኸኖም ዝብል ድራማ እውን ተኸይዱ 1993 ውጽኢት ረፈረንዱም ኤርትራ ኣህጉራዊ ተፈላጥነት ረኺባ ተባሂልና፡ እዚ'ኣ እውን ካልኣይቲ ጌጋ ጎደሎ ልዕላዊት መሬት ባድመ ተፈጺሙ፡ ስለምንታይ?

ኣብተን ሸውዓተ ዓመታት ዝኸደ ጉዕዞ ግዝያዊ መንግስቲ ኤርትራ ብዙሕ እኳ እንተ ዘይተኸየደ ሓደ ካብ'ቲ ዝልለ ምምስራት ናይ ቕዋም ኮሚሽንን መስርሑን ኣብ መወዳእታ'ውን ከም'ቲ ዝረኣናዮ ኣብ ተግባር ክትውዕል ኣይተኸእለን፡ ስለምንታይ?

እቲ ኩሉ ሀዝቢ ኤርትራ ዘይተጸበዮ ድበላ ውግእ ምስ ኢትዮጵያ ብምክንያት ባድመ ብዘስምዕ ተወሊዑ፡ ኩሉ ሳዕቤን ናይ ውግእ ርእይናዮ ልዕሊ 20 ሸሕ መንእሰይና ኣጥፊእና፡ ኣማኢት ኣሻሓት ህዝብና ካብ ቦታኡ ተዘናቢሉ። ኣብ መወዳእታ ከም'ቲ ኩሉ ግዜ ኣብ ጣውላ ኮፍ ኢልካ ዝፍታሕ እቲ ጉዳይ'ውን ስምምዕ፡ ኣልጀርስ ይሕብረና፡ ብመሰረት እዚ እውን ናይ ዶብ ኮሚሽን ኣብ 2002 ናይ መወዳእታን ቕያድን ዝብል ውሳኔ ኣሕሊፉ እዚ'ውን

ከይጀመረ ጸገማት ክርኤ ጀሚሩ፡ከም'ቲ ዝረእናዮ ብዘየገድስ ኣበይ ከይዱ መስመራት ምሕንጻድ ዶባት ነቲ ውሳኔ እንተ ዘይተቐበልኩም ንዘተ ኣይኮንኩን ድሉው ክብል ከሎ ብወገን መንግስቲ ኢሰያስ፡ እቲ በውገን ኢትዮጵያ ዝመርሕ ኢህወደግ ብፍላይ ኢቲ መለስ ዝመርሖ ህወሓት ጉጅለ እቲ ተበይኑ ዘሎ ዓድን ቤተ-ክርስቲያን፣ መቓብርን ዝስንጥቕ ስለዝኾነ መጀነርታ ኮፍ ክንብል የድሊ ዝብል ነጥቢ የልዕሉ ነይሮም።እዚ ክልተ ነገራት ግን ብሰፊሖ ንህዝቢ ኤርትራ ብፍላይ ድማ ንመንእሰይ ኤርትራ ሃሳይ ኮይኑ ደረት ዘይብሉ ኣገልግሎት (ባርነት) ነዚ ንምብንጣስ ድማ እንቢ ኢሉ ሃጽ ኢሉ ናብ ጎረባብትን ርሑቕ ሃገራት ብኣሸሓት ክስደድ ተራእዩ።

ኣብ'ዚ ክልተኣም መንግስታት ኣብ ሓደ ነጥቢ ነይሮም፡ኢሰያስ ነታ መለስ ዝሓዘ መርገጽ ብምምዝማዝ ከይወዱ ኣይንዛተን ዝብል መዝሚዙ ነቲ ሰፊሕ ዝተደናገረ ህዝቢ ከሲቡዎ ፡ከም መጻልኢ ፖለቲካ ሰሪሑላ፡እዚ'ኣ እያ እታ ሎሚ ሕራይ ገበሮም ኣብይ ዝብል ሸነኽ ዘሎ፡ እቲ ብወገን መለስ (ህወሓት) ነዚኣ እንተ ተቐቢልናያ ንኢሰያስ ኣንበሳ ክንገብሮ ማለት እዩ ዝብልን፡ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ፖለቲካ ድማ ነቲ ውግእ ባድመ ክሰብ ኣስመራ ዘይኣተኹም ኢሎም ዝኾሱዎም ጉጅለ ኣምሓራን ሎሚ ምስ ዶክተር ኣብይ ኣሕመድ ዘለው ካልኣይ ከይክሰሱ ኣይ ውግእ ኣይ ሰላም ንህዝብና ሸኽም ኮይኑዎ ጸኒሑ።

እቲ ኢትዮጵያ ካብ 1991 ጀሚሩ ክሰብ ምምጻእ ኣብይ መንግስቲ ምስ ናትና ከነጻጽሮ ከለና ሰማይን ምድርን ክኸውን ከሎ፡ ኣብ ኢትዮጵያ ብዙሕ ምዕብልናታት ዘርኣየት ብኹሉ መዳያት ከም ምኪና ኩሉ ተዓዛቢ ዝምስክሮ እዩ፡ዋላ ኢሰያስ 'ውን ኣብ መገሻኡ ናብ ኣዲስ ኣበባ፣ ኣዋሳ ከምኡውን ባህር ዳር ከረጋግጸ ዝኸእል ምኪኑ ብሩህ እዩ።

ብፖለቲካዊ መዳይ ብፍላይ ክንርእዮ ከለና እቲ ኤትኒክ ፈደራሊዝም እንብሎ፡ ዋላ እኳ ብውሕዱ ንገለ ብሄራት መሰል ናይ ምምሕዳርን ዝዛረብኦ ቋንቋታት ልዕል ዝበለ ቦታ እንተ ተረኽበ ኣብ ሓደ ፍትሕን ዲሞክራስን ዝተመስረተ ቕዋም ብዘይምኽታሎም ብዙሕ ሓጎጽጎጽ ተራእዩን፡ብብልሸውና እውን ኣብ ልዕል ዝበለ ፖለቲካዊ ቕልውላው ኣብ 2015 ብዝያዳ ዝተራእየሉን ብዙሓት ፖለቲካ ባእታትን፣ ናይ መድያ ሓለፍትን ምእሳርትን ህዝባዊ ናዕቢ ዝተላዕለ ምምጻእ ናይ ኣብይ ኣሕመድ ናብ መራሒ ኢህወደግ ክኸውን በቕዑ።

ብወገን ኤርትራ ሸነኽ ድማ ሓደ እቲ ብመንግስቲ እቲ ዝምድና ኣይ ውግእ ኣይሰላም ብምንባሩ፡እቲ ብወገን ደንበ ተቓውሞ ኤርትራ ኣብ ውሽቲ ኢትዮጵያ ድማ ክልተ መድረኻት እዩ ሓሊፉ፡እቲ ሓደ ኣብ መንጎ ናይ መለስ መንግስትን ኢሰያስ መንግስትን ጽቡቕ ዝምድና ክሰብ እቲ ውግእ ባድመ ዝጀመር ስለዝነበረ ንገለ ኣባላት ውድባት መራሕትን ካድራትን

ንህግደፍ አሕሊጊም ስለዝሃብዎ ዝተሃድነን ዝተእስረን ነይሩ እዩ። እቲ ብድሕሪ ናይ ውግእ ንስይ ክልቲኡ ሃገራት ግን መለስ መንግስቲ ንኤርትራዊ ደንበ ተዋውሞ ርኽክባትን ሓገዛትን ገይርሉ ኢዩ። ብፍላይ ድማ ነቲ ስደተኛ ኤርትራዊ ብዙሕ ሓገዝ ገይርሉ ኢዩ። ካልኣይ ነታ ኤርትራ ልዕላውነት ዝተቐበልዎ ኢዮም ነይሮም ብጀካ ሓደ ሓደ ዘንባዕ መርገጻት ዝተራእዩ ኣሎ። ብኣጠቓላሊ ክርእዮ ከለኹ ንደንበ ተቐውሞ ኣብ ክንዲ ምድጋፍ መቐቐሎም፡፡ ኣዳኺሞም፡፡ በቲ ናቶም ፖለቲካ ኣተሓሳስባ "ኤትኒክ ፈደራሊዝም" ክሰርዕዎ ፈቶኖምን ንኻልኦት ሃገራውያን ውድባትን ሰልፍታትን ወጋኒ መንገዲ ወሲዶም ነጺሎምን ዝብል እምነት ኣለኒ።

እዚ ዝተረኽበ ሓድሽ ለውጢ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ነቲ ፖለቲካ ስልጣን ዝለዓለ እጃም ዝነበሮ ህወሓት ካብ ማእከል መንግስቲ ኣልዩ ናብ ክልል ትግራይ ክሰግር ከሎ ኩሉ ሓጥያትን ብልሽውናን ናይ ኢትዮጵያ ተሸከምትን ተሓመይትን ክኾኑ ነቶም ብፍላይ ብወገን ኣምሓራ ዝያዳ ዕድል ከፈቱሎም፡፡ እቲ ኢህወደግ ኣፍሪስካ ብልጽግና ሰልፊ ምምስራት'ውን ነቶም ዓባይ ኢትዮጵያ ወይ ኣሃዳዊ ክምስረት ኣለዎ ዝብሉ ሓደ ዝዕንቕፎም ሓይሊ ጥርኑፍን ናይ ህዝቦም ተቐባልነት ዘለዎም ህወሓት ስለ ዝኾኑ እዚኦም ክዳኸሙሉን ክንጽልዎም ጉጅለ ምኃኑ ዘብርህ ወይ ዝሕብር ምንባሩ ከም ኤርትራውያን ዝተዓዘብናዮ ጉዳይ እዩ።

ምምጻእ ናይ ኣብይ ኣሕመድ ኣብ 2018 ግን ብቐጥታ ንኤርትራ ዝጸሉ ብዘይ ቕድመ-ኩነት ነቲ ውዕል ኣልጀርሻ ክቕበሎ እዩ ብምባል ምስ መንግስቲ ኤርትራ ናይ ሰላም ውዕላት ህዝቢ ብዘይፈልጦ ክሳብ ሕጂ ተኸይዱ። ኣብ'ዚ እታ ቐንዲ ነጥቢ ብጉዳይ ባድመ እንተ ዘይወዲእኩም ካብ ባድመ ኣይንዘተን ኢሉ ንመለስ መንግስቲ ዝሃበ ቐል ኣብይ ኣሕመድ 'ውን ከይወጸ ናብ ኣዲስ ኣበባ፣ ኣዋሳ ጉዕዞ ርእይና፣ ብምቕጻል ኣብ ቲቪ- ኤሪ ጉዳይ ባድመ ኣገዳሲ ኣይኮነን ድማ ኢሉ ነጊሩና፣ ኣስዕብ ኣቢሉ ገይሞ ኢዝ ኣሸር ድርብይ ኣቢሉዎ። እቲ ሰላም ስምምዕ ግን ንህዝቢ ኤርትራ ረብሓ ኣይረኽበሉን፣ እቲ ስምምዕ ግን " ናይ ጸላኢይ ጸላኢ ጸላእይ" ዝብል ተኸቲሎም ክልቲኦም መራሕቲ ንህወሕትን ብምስዓብ 'ውን ህዝቢ ትግራይ ምንብርካኽ ዝተጠጀኤ ምኃኑ ብሩህ ዝገብሮ እዚ ሎሚ እንርእዮ ዘለና "ሕገ ምክባር" ብዝብል ምስምስ ሓደ መንግስቲ ኣብ ልዕሊ ናቱ ህዝቢ ዝብሎ ኩናት ኣውጅሉ፡ ኤርትራ እውን ደሓን ይእቶ ኣብይ ኣሕመድ ኣብ መግለጺኡ ሰላ ዓቢ ሓገዝ ናይ ኤርትራ መንግስቲ ተዓዊትና ኢሉ ነጊሩና።

ሕጂ እዚ ጉዳይ ናበይ ኢዩ ዝብል ኣካታዒ ኣርእስቲ ኣብ መንጎ ኤርትራውያን ምህልው ጽቡቕ እዩ በሃላይ ክኸውን ከለኹ፡፡ እቲ ነጥቢ ክንሕዞ ዘለና ግን ካብ ውልቕኽ ነጥቢ ወዲእና ብሃገር

ወይ ብኤርትራዊ ሃገራዊ ረብሓ ክንርእዮ ክንክእል ዝጽውዓና ግዜ እዩ ዘለናዮ፡እቶም ክኢላታት ነዚ ኣርእስቲ፡እቶም ተቐውምቲ ውድባትን ሰልፍታትን ሎሚ እዩ ነቲ እትቐልስዎ መስመር ወይ ኣብ ኤርትራዊ ረብሓ ዘለኩም ርእይቶን ዘሎ ፖለቲካዊ መርገጽኩም እተነጽርሉ፣ እቶም ባይቶ ይኣክል ድማ ናብ'ቲ ዝምልከተኩምን ዝውክለኩም ከተማ ንህዝቢ ዝተደናገረ ይኹን ዝቐውም ምልዕዓል ዘድልዩኩም፡እቲ ፖለቲካ ንዝምልከቶ እንተኾነ ካብ ምድብላቕ ንድሕን።

ኣብ ምድምዳም እቲ ውግእ ናብ ትግራይ ዝተሓጽረ ጥራሕ ኣይኮነን፡እንታይደኣ እታ ኣሃዳዊት ኢትዮጵያ ትምክሕታውያን ኣምሓራ ትማል ዝሰዓርናዮም ሎሚ ዓሰብ፡ምጽዋዕ ናብ ዶብ ዝኸይድ ሰራዊት ብለይቲ/ ብኮቪድ-19 ምኽንያት ብምግባር ህዝቢ ኣጸልሚትካ፣ ነፈርቲ ብብዝሒ ንመዓልቲ ካብ ኢትዮጵያ ቱሪስትስ ዘይኮኑስ ወተሃደራት ዝራገፉሉ፡ኣብ ጥቓ ዶባት ዘሎ ህዝብና ቦምብ ዝወድቐሎምን መግቢ ንእምሓራ ወተሃደራት ዝገብርሉን፡ኣብ ውሽጢ ትግራይ ዝቐሰሉ ኤርትራውያን ወተሃደራት ብግሉጽ ዘሎ፡ እዚ ጉጅለ ኣምሓራ ብዝያዳ ነታ ዝኸሰራ ኤርትራ ንምምላስን፡እቲ ኣቶ ኢሰያስ " ክልተ ህዝቢ እዮም ኢሉ ዝሓስብን ዝዘረብን ታሪኽ ዘይፈልጥ እዩ" ዝበለና እታ ናይ ኩላትና ኤርትራ ልዕላዊት ሃገራዊ ረብሓ ካብ ናይ ህግደፍ ረብሓ ዝዓበዩ ብምኻኑ እቲ ናይ ብልጽግና/ ኣምሓራ ዕንደራ ቕድሚ ናብ ኤርትራ ምኽዱ ኣብ ትግራይ ክሰዓር ስለዘለዎ ረብሓና ህወሓት/ ህዝቢ ትግራይ ንጹር ናብ ነጻ (ሃገር) ትግራይ ክምስርት ኣለዎ ዝብል ምርጫ ጥራሕ እዩ ኣብ ቕድሚኣም ዘሎ እሞ ሕጂ'ውን ወስኑ።

ተስፋይ ካሕሳይ